

נהגות יצחק

בסייעתא דשמיא | יתרו תשפ"ד | גליון מס' 230

וישמע יתרו, (י"ח א').

יתרו פירש רש"י, וזה לשונו, שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתה, יתרו וכו', יתרו - על שם שיתר פרשה אחת בתורה, ו**אתה תחזה**, יתרו - לכשנתגייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור סדר הדברים, דהנה בהכרח צריך לומר שכבר נקרא יתרו לפני שבא להתגייר, שהרי כשנתגייר ניתוסף לו אות וא"ו, ונקרא יתרו, ואם עדיין לא נקרא יתה, איך יקרא עכשיו יתרו, על כרחך שכבר נקרא יתה, ועל זה הוסיפו לו אות וא"ו על שמו, ופשוט.

ולפי זה קשה מה שפירש שנקרא יתרו על שם <<<

וכן צריך לקדש בו על היין בכניסתו.

איברא עיין מה שכתב הרמב"ם בהלכות שבת

(פרק כ"ט הלכה א'), וזה לשונו, מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים, שנאמר **זכור את יום השבת לקדשו**, כלומר זכרהו זכירת שבח וקדוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקדוש היום, וביציאתו בהבדלה, ע"כ.

ובפשטות מבואר שנקט שכתוב כאן בפסוק רק דין אחד, שצריך לקדש את השבת על ידי זכירתה, והיינו קידוש היום, וכן שמן התורה אין דין קידוש על היין.

וצריך לבאר בדעת הרמב"ם, כלפי איזה דין אמרו חז"ל שזכור ושמו בדבור אחד נאמרו, דאיזה דין שמירה נאמרה בקידוש³.

ב

הנה מבואר דפליגי הראשונים מהיכן ילפינן מצות קידוש היום, וצריך ביאור מה הנפקא מינה אי ילפינן דין קידוש מהא דכתיב **לקדשו**, או דילפינן לה מדכתיב **זכור**.

והנה לגבי קידוש עצמו מצינו שמקדשים בין בתפילה ובין בסעודה על הכוס, וצריך ביאור, דאף שיש מצות קידוש, אמאי תיקנו שיקדש שני פעמים.

והנה עיין מה שכתב בטור אורח חיים (סימן רע"א), לגבי מי שלא קידש בלילה, שהביא בזה מחלוקת בין רב עמרם גאון להרמב"ם, וזה לשונו שם, ואם לא קידש בלילה, יש לו תשלומין למחר כל היום, וכתב רב עמרם ז"ל, אם לא קידש בלילה מחמת שכחה או אונס יקדש למחר, אבל הרמב"ם ז"ל, כתב לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יקדש למחר, והכי מסתבר טפי, ע"כ.

ועיין בבית חדש שם, וזה לשונו, וכתב רבינו ואם שכח וטעם, משום דלכולי עלמא בשכח ודאי מקדש, ואחר כך אמר דרב עמרם כתב אם לא קידש בלילה מחמת שכחה או אונס יקדש למחר, משמע מלשונו דוקא בשכח או נאנס אבל לא בהזיד, וטעמו מידי דהוי אמי ששכח להתפלל, דאין לו תשלומין אלא בשכח ונאנס, אבל לא בהזיד, כדלעיל בסימן ק"ח, אבל דעת הרמב"ם דלא דמי לתפלה דעבר זמנה ובא להשלים אותה בזמן תפלה שלאחריה, ומדין תשלומין הוא, הילכך דוקא בשכח או נאנס, אבל קידוש זמנה כל השבת, אלא דעיקר המצוה לקדש מיד כשקידש היום, מדכתיב **זכור את יום השבת לקדשו**, אבל אם עבר ולא קידש משקידש היום, אפילו עבר במזיד, יקדש למחר, דלאו מתורת תשלומין נגעו בה, אלא דעדיין לא עבר זמן קידוש, ע"כ.

ובפשטות היה אפשר לומר דתלוי מהיכן ילפינן מצות קידוש, דלמאן דאמר דילפינן מצות קידוש מהא דכתיב **זכור את יום השבת**, זה דין בזכירת שבת עצמה, ששבת צריכה קידוש, ואם כן שייך לקדש כל יום השבת, וכדעת

(3) והא דאמרו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ומשו"ה נשים חייבות בקידוש היום, אין זה דין בקידוש דווקא, אלא גילוי מילתא מי הוא שחייב בקידוש.

זכור את יום השבת לקדשו.

א

זכור, פירש רש"י, וזה לשונו, **זכור ושמו** בדבור אחד נאמרו וכו' וכן פתרונו, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת, ע"כ.

ומבואר ברש"י שמה שאמרו חז"ל **זכור ושמו** בדיבור אחד נאמרו, קאי על זכירת השבת כל ימות השבוע, שצריך לשמור ולזכור את השבת תמיד.

והנה עוד מבואר בדברי רש"י, שבפסוק כאן כתוב שני דברים, חדא, שצריך לזכור את יום השבת, ועוד שצריך לקדש את יום השבת, והיינו שמכיון ש**זכור** פירושו לזכור תמיד את יום השבת, בהכרח שמה שכתוב **לקדשו** הוא דיבור אחר.

וכן מבואר להדיא ברמב"ן, אחר שהביא פירוש רש"י, וביארו, (והקשה עליו שאין זה ההלכה¹), פירש כעין רש"י, רק באופן אחר, וזה לשונו, שהיא (**זכור**) מצוה שזכור תמיד בכל יום את השבת, שלא נשכחהו ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה, כמו שאמר **כי אות היא ביני וביניכם**, וזה עיקר גדול באמונת האל², ע"כ.

ומבואר גם כן ש**זכור** הוא דיבור בפני עצמו, ו**לקדשו** הוא דיבור בפני עצמו.

ואכן כן פירש להדיא, **שלקדשו** הוא דבר בפני עצמו, (אחר שביאר ענין קדושת השבת), שכתב, וזה לשונו, אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת **לקדשו**, שנקדשהו בזכרון, כענין **וקדשתם את שנת החמשים שנה**, שהוא טעון קדוש בית דין לומר ביובל מקודש מקודש, אף כאן צוה שזכור את יום השבת בקדשנו אותו, וכך אמרו במכילתא **לקדשו**, קדשהו בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו וכו', והוא מן התורה, אינו אסמכתא, וכך אמרו נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, וזה על קדוש הלילה, לפי שכל הטעונים קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, וקדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומרים בו מקודש כלל, שדיינו בפעם אחת בכניסתו, וכן על היין אסמכתא ואינו קבע כלל וכו', ומשם תלמוד שהמצוה הזאת למדה ממלת **לקדשו**, אבל **זכור את יום השבת**, מצוה לזכור תמיד בכל יום, כמו שפירשונו וכו', ע"כ.

הרי מבואר שכתוב כאן בפסוק שני דינים שונים, שצריך לזכור את השבת

(1) וז"ל, וכתב רש"י בפירוש **זכור** וכו' וזו ברייתא היא, ששנויה במכילתא כך וכו' אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא אמרו, תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת וכו' אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר **ברוך ה' יום יעמס לנו** וכו' והלכה היא כדברי בית הלל, ע"כ, אכן עיי' במפרשים שיישבו דברי רש"י, ועיי' בט"ז שהביא דברי הב"ח בשם האו"ז, דשם ב"ה מודים לדברי ב"ש, עיי"ש, ולכא"י ל"ל שזה ב' בחי בעבודת ה', ועיי' משכ"כ פ"ב בשלח בענין המן, עיי"ש.

(2) ועיי' מש"כ לפני"ז ש**זכור** הוא אחר שצוה שנאמין בשם המיוחד יתברך שהוא הנמצא, הוא הבורא וכו' צוה שנעשה בזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא ברא הכל, והיא מצות השבת שהיא זכר למע"ב, ע"כ.

אכן אי ילפינן מדכתיב **לקדשו**, יש לומר שנאמר כאן דין צדדי, אך אין זה מצוה של זכירת עצם השבת, אלא מצוה שבשבת צריך לעשות קידוש, וקידוש זה צריך להיות דווקא בתחילתה, ובדומה לקדוש של יובל ושל שמיטה, וקידוש החודש, שהם בתחילת הזמן, (וכמו שכתב הרמב"ן להדיא), ואם כן שפיר יש לומר שעיקר מצות קידוש היום, אינו אלא בתחילת השבת, ורק בשכח או נאנס יש לו דין תשלומין, ודו"ק.

והנה תינח לפי רש"י והרמב"ן, דילפינן מצות קידוש מהא דכתיב לקדשו, ועיקר הקידוש הוא בכניסת השבת, שפיר מובן אמאי תיקנו גם בתפילה וגם בסעודה, שרצו שיקדשנה מיד בכניסתה בתפילה, וכן שיקדש על בסעודה, כמבואר בפסחים (ק"ו), ובפרט לדעת רש"י (ברכות כ:), דמשמע דקידוש על היין הוא מן התורה (וכן משמע ברמב"ן כאן), תיקנו בסעודה לקיים המצוה דאורייתא של קידוש על היין.

אך לדעת הרמב"ם, שילפינן מצות קידוש מהא דכתיב **זכור**, צריך ביאור אמאי תיקנו שיקדש גם בתפילה, ואף על גב שיש מעלה לקדשה בכניסתה, מכל מקום עיקר הקידוש הוא דין בעצם השבת, ואמאי הצריכוהו לקדש גם בתפילה.

ובכלל צריך ביאור מה שכתב הרמב"ם שצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו, ועיין בב"ב שם שזה עיקר המצוה, אכן זה צריך ביאור מה הפירוש עיקר המצוה, דמלשונו משמע שדייקא בכניסתו, וקשה דנראה כסותר את עצמו, וצריך ביאור.

ג

והנה עוד איתא בפסחים (ק"ו), תנו רבנן **זכור את יום השבת לקדשו**, וזכרהו

על היין, ע"כ, ומבואר דיש דין שצריך לקדש בשבת על היין⁴.

והנה צריך ביאור היכא רמיזא בפסוק דצריך קידוש דווקא על היין, ועיין ברשב"ם (שהביא מהשאלות בפרשת יתרו), שזה משום כבוד שבת, לחלק בין מידת שבת למידת חול, שהיא ענין שיר (פירוש שהקידוש שמחלק בין שבת לחול הוא בעצם שירה לכבוד השבת), ואין אומרים שירה אלא על היין, ע"כ.

ומבואר דהא דצריך יין מדכתיב **לקדשו**, היינו שצריך לקדש השבת מימות החול, וזה גופא מצריך שיהא על היין.

אכן עיין בתוספות ד"ה זכרהו על היין, וזה לשונו, דזכירה כתיב על היין, **זכור כ"י לבנו, נזכירה דודיך מיין**, והאי זכירה היינו קידוש וכו', ע"כ.

ומדבריו מבואר שמה שכתוב **זכור**, שם נרמז דצריך קידוש על היין.

ולכאורה יש לומר דפליגי מהיכן ילפינן דצריך קידוש, דלפי הרשב"ם ילפינן מדכתיב **לקדשו**, וממילא שם נרמז דין קידוש על היין, אך לפי התוספות ילפינן מדכתיב **זכור**⁵, וממילא נרמז בתיבת **זכור**.

אך לפי זה קשה הא דסבירא להו להרמב"ם (והתוספות), שאף שמצות קידוש הוא מן התורה מכל מקום קידוש על היין הוא רק מדרבנן, דהא מכיון דילפינן למצות קידוש מדכתיב **זכור**, והרי מדכתיב **זכור** ילפינן דין קידוש על היין, נמצא שזה מעיקר מצות הקידוש, ואמאי נקט לה שזה מדרבנן.

4) והנה בדין קידוש על היין מצינו בזה כמה שיטות בראשונים, האם קידוש על היין הוה מדאורייתא או מדרבנן, ועי' ביה"ל ריש סי' רע"א, שסיכם כמה שיטות בזה, עיי"ש, ואכמ"ל, ועחז"ל"מ.

5) דאף אם נאמר שזה אסמכתא בעלמא, מ"מ זה מרומז **זכור**, והיינו דמשם ילפינן מצות קידוש היום.

פרפראות/המשך

אמר רב, קללת חכם אפילו בחנם היא באה, (פירוש שאם חכם קילל אחד מישראל, שאם לא יאמר או לא יעשה דבר מסוים, היא בקללה, אף שהקללה אינה אלא על תנאי שלא יעשה, מכל מקום, אף שבסוף עשה את הדבר, הקללה חלה עליו), וקאמר שם, מנלן, מאחיתופל (שרואים מה שאירע לאחיתופל), שבשעה שכרה דוד שיתין (פירוש היסודות של בית המקדש), קפא תהומא (צף התהום), בעא למיטשפא לעלמא (לשטוף את העולם, פירוש להחריב את העולם), אמר מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא דליקו אדוכתיה, (שדוד שאל האם יש מי שיודע אם מותר לכתוב שם על חרס, כדי לזרוק בתוך התהום, ובכח השם הזה ייעצר השיטפון, והשאלה הייתה האם יש כאן חשש איסור מחיקת השם, שהמים יכולים למחוק את השם, ויעברו על מה שכתוב **ואבדתם את שמם ולא תעשון כן לה' אלקיכם**), ליכא דאמר ליה מידי, אמר כל היודע דבר זה ואינו אומר יחנק בגרונו, נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, אמה, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לכל העולם כולו לא כל שכן, אמר ליה שרי וכו', ומסיים שם בגמרא, שאף שאחיתופל אמר ההלכה, ולכאורה לא שייך אצלו הקללה של ייחנק בגרונו, אפילו הכי כתיב **ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו וכו' ויצו אל ביתו ויחנק וגו'**, (הרי שקללת חכם אפילו בחנם היא באה), ע"כ.

ולכאורה קשה, דהא כל זמן שאחיתופל לא נשא קל וחומר באמת עדיין לא ידע הדין, ואיך בכלל שייך שיבוא עליו קללה, הרי דוד אמר 'כל מי שיודע' והרי עדיין לא ידע, ואם כן אפילו בחינם לא היה, אלא בהכרח צריך לומר, שמבואר כאן שאם יכול לדעת הדין על ידי שילמו, נחשב שכבר יודע הדין, ושפיר שייך שיחול עליו מה שדוד אמר כל היודע וכו', ודו"ק.

ובפשטות ההסבר בזה הוא, שמכיון שלכל אחד ואחד יש לו חלק שלו

שהוסיף פרשה אחת בתורה, דלכאורה הוספה זו לא הייתה אלא אחר שנתגייה וכדמשמע בפסוקים¹, ואם כן קשה איך אמר שכשבא להתגייר הוסיפו אות על שם שעדיין לא נקרא, וצריך ביאור².

ונראה לבאר על פי הא דמבואר בסנהדרין (פ"ט), בענין נביא שקר, דתנן שאחד מששה האופנים של נביא שקר הוא, שמתנבא על מה שלא נאמר לו, אף על פי שנאמר לחבירו, ואמרו שם בגמרא, כגון חנניה בן עוזו, דקאי ירמיה בשוק העליון, וקאמר **כה אמר ה' צבאות הנני שובר את קשת עילם**, נשא חנניה קל וחומר בעצמו, מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל, אמר הקב"ה **הנני שובר את קשת עילם**, כשדים (בבל) עצמן על אחת כמה וכמה, אתא איהו בשוק התחתון, אמר **כה אמר ה' וגו' שברתי את עול מלך בבל**, ומקשה בגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, אמאי אמרו שזה נבואה שניתנה לחבירו, הרי לחבירו נמי לא נאמר, שהרי לירמיהו לא נאמרה שום נבואה על הכשדים, ומתוך בגמרא, אמר ליה כיון דאיתיהיב קל וחומר למידרש כמאן דאיתמר ליה דמי, ע"כ.

ומבואר שמכיון שירמיהו היה צריך למידרש האי קל וחומר בעצמו, הרי היא כנבואה שנאמרה לירמיהו בפירוש, ועד כדי כך שחנניה נחשב כנביא שקר שמתנבא מה שנאמר לחבירו.

וכעין זה מצינו גם בגמרא מכות (י"א), לגבי אחיתופל, דקאמר שם רב יהודה

1) ובפרט אם נאמר כהך מ"ד שיתרו בא אחר מ"ת, ואף לפי המ"ד שבא לפני מ"ת, ואפשר שלא נתגייר עד אחר מ"ת, מ"מ פר' **ואתה תחזה** לא היה אלא אחר מ"ת ויוה"כ, וכמו שפי' רש"י אהא דכת' **ויהי ממחרת**, שהיה ממחרת ליוה"כ, ורק אז הוסיף פר' זו.

2) ועי' מש"כ בליקוטי נ"י תש"פ, ודו"ק.

והנה עיין בתוספות שהביא שני פסוקים להוכיח שזכירה היא על היין, חדא, דכתיב **זכרו כיין הלבנון**, ועוד דכתיב **זכירה דודיך מיין**, ולכאורה צריך ביאור מה טיבן של שני פסוקים אלו.

ד

איתא בפסחים (ק"ז:), אמר רב אחא בר יעקב, וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא **למען תזכור את יום**, וכתיב התם **זכור את יום השבת לקדשו**, ע"כ.⁶

ועיין בתוספות שם, ד"ה למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וזה לשונו, לכך קבעו זכר ליציאת מצרים, ושמעתי מהר"מ, שיש במדרש (טעם ששבת היא זכר ליציאת מצרים), לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך, ופר"ך בא"ת ב"ש, וג"ל (אות פ"א מתחלף באות ו"א, ורי"ש באות גימ"ל, וכ"ף באות למ"ד), שהם (וג"ל, בגימטריא ל"ט), מלאכות ארבעים חסר אחת, וכשנגאלו ממצרים הזהירים על השבת לשבות מאותם ל"ט מלאכות, ע"כ.

והנה הא שכתבו התוספות דאיסור מלאכה בשבת הוא משום לתא דיציאת מצרים, שמעתי מאמו"ר זללה"ה, לפרש, דהנה לכאורה קשה מה שאמר בתוספות ששבת היא זכר ליציאת מצרים הרי ידוע שהיא זכר למעשה בראשית, אכן צריך לומר שבשבת ישנם שני ענינים, גם שהיא זכר למעשה בראשית, וגם שהיא זכר ליציאת מצרים.⁷

וביאה, דהנה מצינו במצות שבת שישנם שני פסוקים, חדא דכתיב **זכור**, ועוד

(6) והנה בד"ן זכר ליציאת מצרים בקידוש ע"י מש"כ בביה"ל סי' רע"א באריכות, ואכמ"ל, ועחול"מ.

(7) וע"י במורה נבוכים (ח"ב פל"א).

כתוב **שמורה** ו**זכור** היינו מצות עשה, ו**שמור** היינו מצות לא תעשה (עיין רמב"ן כאן).

והיינו שמה שאומרים ששבת היא זכר למעשה בראשית, זה מרומז בהא דכתיב **זכור**, שצריך לזכור שהקב"ה ברא את העולם בששת ימים, ומה דאמרינן ששבת היא זכר ליציאת מצרים, מרומז בהא דכתיב **שמור** שזה מצות לא תעשה, שצריך לשמור שלא לעשות אותן המלאכות שעשו במצרים, ודייקא כאן כתוב איסור מלאכה, (וכמבואר בתוספות הנזכר).

ודייק כן בלשון הפסוק, דהנה בלוחות הראשונות בפרשת יתרו כתיב **זכור** ושם נתן הכתוב טעם **כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ** וגו', הרי ש**זכור** הוא זכר למעשה בראשית, אכן בדברות שניות בפרשת ואתחנן, ששם כתוב **שמור את יום השבת לקדשו**, שם נתן הכתוב טעם **וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים** וגו', הרי שהיכי דכתיב **שמור** הזכיר יציאת מצרים, ומדויק הנך פסוקי של **זכור** ו**שמורה**, ששייכים להנך שתי זכירות, ומבואר מה שכתבו התוספות שבמצרים עשו אותם המלאכות, וזכר לזה נאסרו אותן המלאכות בשבת, ודפח"ח.

והנה לפי זה יש לבאר דברי התוספות דשמור וזכור בדיבור אחד נאמרו, שזה נאמר דייקא כלפי דין קידוש, דבקידוש עצמו צריך **זכור** ו**שמורה**, והיינו שיזכיר מעשה בראשית ויציאת מצרים.

וכן יש לבאר הנך שני פסוקים שהביאו התוספות, **דזכרו כיין הלבנון**, זה זכר למעשה בראשית, והיינו שבבית המקדש שנקרא לבנון, היה יין של נסכים, ו**זכרו** של שבת צריך יין כמו בבית המקדש, שבית המקדש הוא תכלית הבריאה, ויש שם גילוי שכינה וכו', כן שבת שנתקדשה משאר הימים במעשה בראשית, והיא תכלית הבריאה, ויש בה גילוי שכינה, צריכה קידוש על היין, ודו"ק.

פרפראות/המשך

ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' וגו', (י"ט כ"א).

העד בעם, פירש רש"י, וזה לשונו, התרה בהם שלא לעלות בה, ע"כ, והיינו שהקב"ה אמר למשה שיתרה את בני ישראל שלא יעלו לה.

ולפי זה מבואר מה שמשעה ענה להקב"ה **לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר** וגו', שכבר מותרים הם, וכמו שפירש רש"י, שאיני צריך להעיד בהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום, שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות, ע"כ, (ובפשטות היינו מה שכתוב לעיל **ויאמר ה' אל משה לך אל העם** וכו' **והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת**), ועל זה ענה לו הקב"ה **לך רד**, ופירש רש"י, והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה, ע"כ.

ומבואר שהיו כאן שתי התראות על אותו דבר שלא יעלו אל ההר. אכן מה שצריך ביאור הוא, דלכאורה נראה ששני פסוקים אלו הם שני מיני אזהרות, דבפעם הראשונה כתיב **והגבלת את העם**, ופירש רש"י, קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה, ע"כ, ובפעם השניה כתיב **פן יהרסו אל ה' לראות**, ופירש רש"י, וזה לשונו, שלא יהרסו את מצבם, על ידי שתאותם **אל ה' לראות**, ויקרבו לצד ההר, ע"כ.

ומשמע שאלו הם שתי סוגי אזהרות, אזהרה אחת להיות מוגבלים, ועוד אזהרה שלא יהרסו את מצבם, וצריך ביאור אמאי נחשב לאזהרה אחת.

ונראה לבאר על פי מה שכתב הרמח"ל, בספרו מסילת ישרים בביאור חלקי הזהירות, (פרק ג'), וזה לשונו, הנה הרוצה לפקח על עצמו (במידת הזהירות), שתינים הנה ההשקפות הצריכות לו, האחת, שיתבונן מהו הטוב האמיתי שיבחר בו האדם וכו', והשניה, על המעשים אשר הוא עושה לראות אם הם מכלל הטוב

בתורה, וכמו שאומרים בתפילה, 'ותן חלקינו בתורתך', הרי שאף לפני שדן הקל וחומה, מכל מקום נחשב כחלקו שלו בתורה, והוה כ'תורתו', וממילא נחשב כנבואת ירמיהו וכתורת אחיתופל, ודו"ק.

ולפי זה נתבאר איך שייך שיקרא יתר אפילו לפני שנתגייה, ואף שעדיין לא לימד ולא הוסיף פרשת **ואתה תחזה** בתורה, אך מכיון שזה חלק מתורתו אלא שצריך ללמדו, כבר מעכשיו הרי זה שלו, אף לפני שלימדו, ואפילו לפני שהיה שייך בכלל שילמד שהרי עדיין לא נתגייה, מכל מקום כבר נקרא יתה, על שם שיתר פרשה אחת בתורה, שיש פרשה בתורה שהוא אמור להוסיף, ודו"ק.

וישמע יתרו כהן מדין, ("ח א').

עיין תרגום יונתן שתירגם **כהן מדין** אנוס מדין, פירוש חמור של מדין.

ולכאורה צריך ביאור אמאי קראו חמור.³

ואפשר לבאר על פי מה שכתב בתיקוני זוהר (קמ"ז:), שחמור הוא ראשי תיבות ח"כס מ'ופלא ו'רב ר'בנן.⁴

והיינו שיתרו שבחילה היה חמור מדין, נתהפך ונהיה חמור אחר, והיינו שעל ידי שהוסיף פרשה אחת בתורה, נהיה ח"כס מ'ופלא ו'רב ר'בנן, ודו"ק.

(3) וע"י מש"כ בליקוטי נ"י תשפ"ב ותשפ"ג.

(4) שמעתי ממור"ה הגרמ"ש זצ"ל, שהיה רב אחד שכתב בזולזול על הקדמונים, והגאון רעק"א כתב לו מכתב לכבוד החמור"ה, וביאר דבריו כמו שאמרו חז"ל אם ראשונים כמלאכים וכו' ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים וכו', והיינו שמי שמתייחס לראשונים כבני אדם הרי הוא חמור, ומש"ה כתב לכבוד החמור, אכן אם יחזור בו, אז זה ר"ת ח"כס מ'ורה ו'רב ר'בנן, וע"י שו"ת רעק"א קמא סי' נ"ה.

וזכר ליציאת מצרים הוא בסעודה, ומשום הכי אין מזכירים יציאת מצרים, רק בקידוש על היין, ולא בתפילה, שזה שייך למידי דמעשה, ודו"ק.

ו

והשתא לפי המבואר נראה דיש ליישב דעת הרמב"ם, במה שכתב שצריך לקדשו בכניסתו וביציאתו, דהנה בעצם צריך ביאור מה שכתבו בתוספות דצריך קידוש על היין משום דכתיב **זכרו כיין הלבנון ונזכירה דודיק מיין**, ולכאורה אם כן נאמר שבכל מקום שיש דין זכירה, (וכגון בכל השש זכירות, ובהם זכירת יציאת מצרים), שיצטרך להיות על היין, וכמו זכירת השבת שהוא על היין, וכדכתיב קראי.

ובהכרח צריך לומר דדווקא בקידוש יש דין על היין, והיינו שכשיש מצוה שיש הנך תרי זכירות ביחוד, **כלבנון ודודיק**, דאז יש גילוי השכינה בעולם, וגם רואים את החיבה היתירה אלינו, אז נאמר הדין שצריך יין בזכירתו, שזכירה כזו שהיא בשלימות צריכה להיות דווקא על היין, ודו"ק.

ומבואר מזה דדין זכירה בשבת, אין זה כמו שאר הזכירות, דאף שיש דין כללי דצריך לזכור שבת, אך נאמרו גם פרטים מיוחדים בזכירה זו, שאז צריך להיות על היין, והיינו דאף שנלמד **מזכור** שיש דיני זכירה, מכל מקום יש בנוסף עוד פרטים מסוימים איך צריך להיות זכירה זו.

ובזה נראה ליישב מה שכתב הרמב"ם, שצריך לקדש את השבת בכניסתו וביציאתו, הגם דסבירא ליה שמצות קידוש היא כל היום, ומשום דמצות הקידוש נלמד מדכתיב **זכור**, והיינו ד**זכור** כתוב שיש דין לקדש השבת בדברים, והנה כיון שהמצוה של קידוש הוא על כל השבת, אם כן יש לומר שמצותו שיהא מקודש מתחילתו ועד סופו, ומשום הכי כתב הרמב"ם שצריך להזכיר הדברים בכניסתו וביציאתו, שזה הידור בקידוש היום, ודו"ק.

וממילא גם מה שלמדו מהא דכתיב **זכור** שצריך שיהא קידוש על היין, הוא מפרטי הדינים של הקידוש¹², ודו"ק.

12) וכן יש ליישב עפ"י קו' המנח"ח, אמאי א"צ להזכיר יצי"מ בהבדלה, ואכמ"ל,

והפסוק של **נזכירה דודיק מיין**, זה זכר ליציאת מצרים, דביציאת מצרים הראה לנו הקב"ה **דודיק**, שזה החיבה יתירה שיש לו אלינו, וממילא כשמזכירים חיבה זו צריך להזכירו על היין⁸, ודו"ק.

אכן אכתי צריך ביאור, דהנה מצינו שיש קידוש בין בתפילה ובין על הכוס, (או מהתורה או מדרבנן), וצריך ביאור אמאי תיקנו זכר ליציאת מצרים רק על הכוס, ולא בתפילה.

ה

והנה עיין בתוספות שם (ק"ו), שכתב, וזה לשונו, והאי זכירה (שהוא על היין), היינו קידוש (פירוש בשעת הסעודה), דויכולו (שזה מעשה בראשית), לא מצינו על הכוס (פירוש שהוא חייב לאמרו על הכוס), אלא בתפלה (דרך שם מחוייב הוא להזכיר ויכולו שהוא מעשה בראשית) כדאמר בשבת, ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא בניו ובני ביתו וכו', ע"כ.

ומבואר דזכר ליציאת מצרים תיקנו על הכוס, וזכר למעשה בראשית תיקנו בתפילה.

ובביאור הדבר נראה, דהא דתיקנו חז"ל קידוש גם בתפילה וגם על הכוס (בסעודה), משום דמצות **זכור את יום השבת**, שצריך לקדש השבת, מכיון שהוא דין בעצם השבת, ממילא צריך לקדש השבת בכל דבריו, דהיינו בכל מה שהוא עושה, גם בדיבור וגם במעשה⁹, והנה דיבור הוא בתפילה, ומעשה הוא באכילה ושתייה¹⁰.

והנה זכר למעשה בראשית שהוא דין קידוש בדברים, שייך לדיבור ולא במעשה, אך זכר ליציאת מצרים, שהוא יסוד איסור עשיית מלאכה, נזכר, אינו שייך אלא במידי דמעשה, וכדילפינן מדכתיב **שמור את יום השבת**¹¹.

ולפי זה מבואר שפיר אמאי זכר למעשה בראשית עיקרו הוא בתפילה,

8) ומ"ש מכל שאר הזכירות, עי' מ"ש"כ לקמן.

9) [בח"י פנ"י וחצ"י].

10) ואפשר שזה בח"י לכבד ולענג, כבוד - בדיבור, ועונג - באכילה ושתייה.

11) והא דכתי' שם **וזכרת כי עבד היית**, עי' מהרש"א פסחים שם, ודו"ק.

יורסו את המעשה שהם עושים, שיהא בתכלית הטוב, ואף שזה שני דברים, בעצם הם נכללים באזהרה אחת, ודו"ק.

הוצאות הגליון השבוע נודבו לע"נ האי גברא יקרא
פעל רבות למען הרבות כבוד שמים בעולם
איש חסד ומרבה להטיב בענות חן ובהארת פנים
הרב אהרן יוסף ב"ד מאיר שזודצבוים זצ"ל
נלב"ע ב' דר"ה אדר
ת.ג.צ.ב.ה.

הוצאות הגליון

נודבו ע"י האי גברא יקרא,
העוסק בתורה תדידא, וחוט של חסד משוך על פניו,
וממתיק הפרפראות מידי שבת בשבתו,
ה"ה הרה"ג הר"ר איצקאוויץ שליט"א
לדגל שמחת הולדת בתו למזל טוב
יה"ד שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים.
ולרוב נחת דקדושה בשאיפת ההורים היקרים

או מכלל הרע, וזה, בשעת מעשה ושלא בשעת מעשה וכו', עיין שם.

ועיין עוד שם, שביאר בזה החילוק בין מה שאמרו חז"ל יפשפש במעשיו, פירוש לדעת מהו הטוב האמיתי, להיכא שאמרו ימשמש במעשיו, והיינו לבדוק המעשה עצמו, אם הוא מכלל הטוב או ההיפך, עיין שם, ומבואר דכל אזהרה יש בו שני חלקים, פשפוש ומשמוש.

ונראה ששתי ההשקפות האלו מרומזים כאן, בשתי האזהרות שהקב"ה אמר למשה להזהיר את ישראל, שבתחילה הזהירים **והגבלת את העם** שיקבע להם תחומים, פירוש שיפשפשו במעשיהם, שיתבוננו מהו הטוב האמיתי שיבחרו בו, ואחר כך שוב הזהירים **פן ירסו**, שימשמשו במעשיהם, שיתבוננו שלא

ולמרבה המשרה ולשלום אין קץ

ברכת מזל טוב שלוחה בזה לאחינו היקר פאר משפחתנו יגע בתורה
יומם ולילה ומדקדק בקיום מצותיה, גומל חסדים טובים ומרבה להטיב
הרב הר"ר איצקאוויץ שליט"א
לדגל הולדת בתו שתחי'
שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט. אמ"ן
המברכים מכל לב
אחיק
גם אני מצטרף לכל הברכות
הנהנים ממך בכל עת
אכ"י אהרן